

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
A288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Джигирей В. В.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Актуальність теми розвитку альтернативних способів вирішення спорів в Україні та зарубіжних країнах обумовлена сучасними соціально-правовими викликами.

У нашій державі, зокрема, на популярність традиційного судового розгляду спорів впливають труднощі доступу до суду через бойові дії, тривалість судових процесів, прагнення учасників правовідносин економити час та кошти, а також інші фактори. Саме тому альтернативні методи врегулювання конфліктів набувають дедалі більшої значущості. Попри те, що за кордоном альтернативні способи вирішення спорів, зокрема медіація, активно застосовуються, в Україні вони ще не стали масовими. Це пояснюється як історичними обставинами, так і особливостями правової та судової системи. Аналіз міжнародного досвіду дозволяє не лише виявити причини обмеженої популярності медіації в Україні, а й окреслити напрями її розвитку, адаптуючи найефективніші практики.

В Україні альтернативні методи врегулювання спорів поки що не користуються такою широкою популярністю, як за кордоном. Це зумовлено низкою факторів, серед яких історичні обставини та особливості структури правової і судової системи. Найпоширенішим законом закріпленим способом вирішення конфліктів є медіація. Вивчення досвіду України та зарубіжних країн у сфері медіації дозволяє визначити причини її обмеженого застосування та окреслити шляхи подальшого розвитку цього інституту. Крім того, аналіз практики країн ЄС сприяє більш ефективній адаптації законодавства та має прямий вплив на процес євроінтеграції.

Зарубіжні джерела визначають медіацію як один із альтернативних способів вирішення конфліктів, за якого нейтральна третя особа — медіатор — сприяє сторонам у пошуку взаємовигідного рішення. При цьому медіатор не має повноважень змушувати учасників укладати угоду або виконувати його рекомендації; основою залишається добровільне волевиявлення сторін [1, с. 344]. Такий підхід дозволяє сторонам зберегти автономію та приймати рішення, які найкраще відповідають їхнім інтересам, що підвищує ефективність і тривалість позитивного результату.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію», медіація визначається як «позасудова, добровільна, конфіденційна та структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [2]. Участь нейтральної третьої особи дозволяє сторонам отримати додаткові варіанти вирішення конфлікту, уникнути судового розгляду та зменшити психологічне навантаження, що особливо важливо у справах із високою емоційною напругою.

Першою країною, яка закріпила медіацію на законодавчому рівні, стали Сполучені Штати Америки. Основною причиною цього стало перевантаження судової системи у 1970-х роках, що змусило шукати альтернативні методи вирішення спорів [3, с. 225–235]. У США медіація активно застосовується у бізнесі, економіці та політиці — практично жоден переговорний процес не обходиться без участі медіатора. Був створений Національний інститут вирішення конфліктів, який займається розробкою нових методик та інструментів медіації. Медіаційні служби працюють як у державному, так і в приватному секторі. На сьогодні лише близько 5 % справ доходять до суду, решта врегульовується мирним шляхом через переговори, що свідчить про високу ефективність медіації порівняно зі стандартними судовими процедурами. З ХХ століття медіація поступово поширюється по різних країнах світу, підтверджуючи свій практичний вплив і здатність зменшувати навантаження на судову систему.

Досвід США є особливо цінним для України, оскільки демонструє прагнення сторін вирішувати конфлікти мирним шляхом, залишаючи суд лише для складних або критичних справ. Зважаючи на проблеми доступу до суду та перевантаженість українських судових органів, розвиток медіації може стати ефективним інструментом для полегшення судових процедур та зменшення соціальної напруги.

Після США однією з перших країн, що почала формувати власну модель медіації, стала Німеччина. Ініціатором цього стала соціально-економічна криза після Першої світової війни, яка значно перевантажила суди. Після дискусій серед науковців були ухвалені нормативні акти для впровадження позасудового врегулювання конфліктів, хоча Друга світова війна тимчасово призупинила розвиток цих процедур [4]. У 1970-х роках у Німеччині відновили практику позасудових процедур: було створено організації *Bundesarbeitsgemeinschaft für Familienmediation (BAFM)* та Німецьку організацію медіаторів (*DGM*). Медіація отримала законодавче закріплення та застосовується у цивільних і комерційних справах. Досвід Німеччини демонструє, що кризи можуть стимулювати розвиток альтернативних способів вирішення конфліктів та потребують поетапного впровадження правових процедур і організаційного забезпечення діяльності медіаторів.

У Франції медіація почала активно розвиватися у 1980-х роках завдяки ініціативі місцевих прокурорів, які помітили, що дрібні правопорушення можна вирішувати шляхом примирення за участю нейтральних і авторитетних осіб. Інститут медіації був закріплений законодавчо у 1992 році, а згодом сфери її застосування розширювалися.

Медіаційні практики існували ще за часів Київської Русі у формі побратимства, замирення та хресного цілування. У XVIII столітті в Україні діяло джерело права «Права, за якими судиться малоросійський народ», яке передбачало врегулювання конфліктів як за участю мирителів, так і без них [5, с. 46].

Сучасна українська медіація почала формуватися у 1990-х роках завдяки недержавним організаціям, що з'явилися у 1994 році. У 1995–1997 роках вони почали застосовувати медіацію для вирішення трудових, комерційних, споживацьких, шкільних, сусідських та інших спорів [5, с. 47]. Важливий внесок у розвиток цього інституту зробили міжнародні грантові організації, зокрема USAID [5, с. 47].

У 2014 році було створено Національну асоціацію медіаторів України, яка нині об'єднує та представляє інтереси медіаторської спільноти на національному рівні. Асоціація координує роботу регіональних організацій, сприяє підвищенню професійної компетентності медіаторів, проводить навчальні програми та обмін досвідом, а також активно працює над удосконаленням законодавчої бази щодо медіації. На сьогодні в Україні функціонує близько 20 організацій медіаторів у різних регіонах [5, с. 48], що забезпечує доступ до процедур медіації широкому колу громадян та бізнесу.

Нині Україна вступає у новий етап розвитку інституту медіації, що передбачає запровадження онлайн-медіації та адаптацію процедури до умов повномасштабного вторгнення. Онлайн-медіація є особливо актуальною, оскільки законодавчо така форма ще не передбачена, а велика кількість громадян вимушено переїхала за кордон, відкрила бізнес у країнах ЄС або продовжує працювати дистанційно.

Світовий досвід показує високу ефективність онлайн-медіації у кризових ситуаціях. Під час пандемії COVID-19 у багатьох країнах активно застосовували дистанційні формати медіації. Наприклад, у Сінгапурі Сінгапурський міжнародний центр медіації (SIMC) запровадив протокол SIMC COVID-19 для швидкого, економічного та ефективного врегулювання міжнародних комерційних спорів. За даними цього протоколу, більшість медіацій завершуються протягом одного-двох днів, а успішність процедур сягає близько 80 % [6].

Впровадження онлайн-медіації в Україні є логічним продовженням світового досвіду розвитку інституту медіації. Воно дозволяє спростити врегулювання спорів для громадян, що переїхали за кор-

дон, релокованих компаній та інших учасників правовідносин, забезпечуючи ефективну комунікацію без фізичної присутності. У сучасних умовах повномасштабного вторгнення РФ кількість конфліктів, зокрема транскордонних сімейних, військових та бізнесових спорів, зросла.

Отже, повномасштабне вторгнення, перебування багатьох учасників правовідносин за межами України, перевантаженість судової системи та обмежений доступ до суду створюють стимули для розвитку медіації. Зарубіжний досвід, який корисно врахувати Україні, включає: прагнення сторін вирішувати спори без суду, залишаючи судові інституції для складних випадків; постійний розвиток компетентності медіаторів та організацій медіаторів; адаптацію процедур до конкретного виду спорів; модернізацію нормативно-правової бази та запровадження онлайн-медіації. Ці кроки можуть допомогти розвантажити суди, забезпечити доступ громадян до правосуддя під час воєнного стану та сприяти розвитку інституту медіації в Україні.

Список використаної літератури

1. Голубєва Н. Ю. Альтернативне вирішення цивільно-правових спорів / Н. Ю. Голубєва. Одеса: Фенікс, 2021. 344 с.
2. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51.
3. Кисельова Т. С. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації в зарубіжних країнах. *Право України*. 2011. № 11–12. С. 225–235.
4. Reinhold, K. O mediacji w Niemczech. *Yustitia*, 4(22)/2015. URL: <https://www.kwartalnikiustitia.pl/o-mediacji-w-niemczech,7958> (дата звернення: 20.10.2025 р.).
5. Водоп'ян Т. В. До питання історії розвитку медіації в Україні. *Цивільне право та цивільний процес: актуальні питання*. Збірник наукових праць. Серія «Приватне право і підприємництво». 2020. Вип. 20. С. 45–48. URL: <http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2020/20/9.pdf> (дата звернення: 20.10.2025 р.).
6. Singapore Institute of Management Covid-19 Protocol 18th May 2020. URL: <https://www.mhscalgary.com/uploads/pGwjiOLv/SIMSMHSCOV19PROTOCOLS1.pdf> (дата звернення: 20.10.2025 р.).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Безчеснюк М. І.

Моделі надання безоплатної правничої допомоги в США та Канаді: можливості імплементації в українську адвокатуру . . . 576

Джигирей В. В.

Розвиток альтернативних способів вирішення спорів в Україні та зарубіжних країнах: окремі питання 581

Димчишин О. В.

Організація адвокатури в Сполучених Штатах Америки 585

Доній А. А.

Набуття статусу адвоката в зарубіжних країнах 589

Завальницька Д. А.

Гарантії безоплатної правничої допомоги у міжнародному гуманітарному праві 592

Зброцька Я. А.

Міжнародно-правові аспекти цифрової трансформації адвокатської діяльності 596

Касаткін В. В.

Дисциплінарна відповідальність адвоката: досвід України та ФРН 599

Косенюк В. О.

Незалежність адвокатури як критерій євроінтеграційного прогресу України 603

Кузьменко С. В.

Міжнародні стандарти захисту адвокатів від тиску та переслідування 606

Левшина Є. Є.

Порівняльний аналіз норм професійної етики адвоката в Україні, США та Європі 608

Маслякова А. В.

Особливості застосування арбітражу в міжнародному комерційному праві 611

Мідяна В. О.

Міжнародний досвід онлайн-врегулювання правових спорів та перспективи його запровадження в Україні 615